

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0340021 Laus holmar

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges.

Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man från i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet.

Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Begreppsförklaringar Natura 2000

SPA - Område som genom regeringsbeslut klassificerats som särskilt skyddsområde i enlighet med EU:s fågeldirektiv (2009/147/EEG).

pSCI - Område som är föreslaget av regeringen, men ännu ej antaget av EU-kommissionen.

SCI - Område som, i den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regionerna det tillhör, väsentligt bidrar till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos någon av livsmiljöerna i bilaga 1 i art- och habitatdirektivet eller någon av arterna i bilaga 2 i samma direktiv. Områden som kan bidra till att nätverket Natura 2000 blir sammanhängande och som väsentligt bidrar till bibehållandet av den biologiska mångfalden inom den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regioner (kontinental, boreal, alpin, marin östersjön och marin atlantisk) som avses.

SAC – Område av gemenskapsintresse (SCI) som av regeringen med stöd av MB (Miljöbalken) 7 kap. 28 § förklarats som särskilt bevarandeområde.

Gynnsamt bevarandetillstånd

En arts bevarandestatus anses gynnsam när:

- populationsutvecklingen visar att arten på lång sikt kommer att förbli en del av sin livsmiljö
- dess naturliga utbredningsområde inte minskar och sannolikt inte heller kommer att minska
- tillräckligt mycket livsmiljö finns för att arten ska bibehållas på lång sikt.

En naturtyps bevarandestatus anses gynnsam när:

- dess naturliga utbredningsområde och de ytor den täcker är stabila eller ökande
- de strukturer och funktioner som krävs för att livsmiljön ska bibehållas finns kvar under överskådlig framtid
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0340021 Laus holmar

Kommun: Gotland

Områdets totala areal: 527,8 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2018-12-01

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2018-12-20

Markägarförhållanden: Skarpholmen och Gräsholmen ägs av staten genom
Naturvårdsverket och Storholmen ägs privat.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: 1996-03-01, regeringsbeslut M96/867/4, pSCI: 1995-12-01, SCI: 2005-01-01,
SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

1110 - Sandbankar

1170 - Rev

1210 - Driftvallar

1220 - Sten- och grusvallar

1630 - Strandängar vid Östersjön

6210 - Kalkgräsmarker

6410 - Fuktängar

A045 - Vitkindad gås, *Branta leucopsis*

A190 - Skräntärna, *Sterna caspia*

A191 - Kentsk tärna, *Sterna sandvicensis*

A194 - Silvertärna, *Sterna paradisaea*

Övriga arter som utgjort grund för utpekandet:

A391 - Storskarv, *Phalacrocorax carbo sinensis*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

---Prioriterade bevarandevärden---

Inom Natura 2000-området Laus holmar är de prioriterade bevarandevärdena områdets; Driftvallar (1210), Sten- och grusvallar (1220), Strandängar vid Östersjön (1630), Kalkgräsmarker (6210) samt Fuktängar (6410). Det är också prioriterat att bevara områdets förekomster av; Vitkindad gås (A045), Skräntärna (A190), Kentsk tärna (A191), Silvertärna (A194) samt Storskarv (A391).

---Motivering---

Alla tre öar har ett mycket högt bevarandevärde p.g.a. sina rika fågelliv. Ett stort antal fåglar häckar här varje år och öarna utgör viktiga häcknings-, bo- och rastplatser för dessa.

---Prioriterade åtgärder---

På Storholmen finns en tradition med bete, varför det är av största vikt att den traditionella hävden upprätthålls. Detta för att undvika igenväxning av naturtyper. Återupptaget bete på Gräsholmen är också nödvändigt för att i fortsättningen kunna erbjuda välbetade strandängar till gäss, som inte kan beta den höga vegetation som nu finns på Storholmen.

Beskrivning av området

Området Laus holmar ligger beläget sydost om Ljugarn på östra sidan av Gotland. Natura 2000-området består av tre öar; Storholmen, Skarpholmen och Gräsholmen. I området ingår även en stor andel vatten som omger öarna. Det omgivande vattnet har ett djup som understiger tio meter. Öarna hyser ett rikt fågelliv. Havsörnar besöker regelbundet öarna.

Storholmen är, som namnet avslöjar, den största av öarna. Ön saknar träd, men har ett fåtal enesbuskar. Större delen av markvegetationen är täckt av igenväxningsvegetation som knylhavre och hundkåx. Marken utgörs av svallad sten och grus. Egentlig havsstrandäng saknas eftersom hela kuststräckan utgörs av strandvallar. Dock finns saltpåverkad vegetation innanför strandvallarna på några håll. Här växer krypven, gåsört, revfingerört, rödsvingel och kustbaldersbrå. Ovanför stranden finns på många håll ett brett bälte med nicktistel. Här växer även stinknäva, krusskräppa och brännässla. Ängarna har en präglning av frisk vegetation och är på vissa ställen igenväxta. Dessa är mycket välbetade. Här växer svartkämpar, röllika, backsmultron, brunört och daggekåpor. Stora ytor är helt flacka och växelfuktiga, då fuktigheten varierar beroende på väder och säsong. Här växer gåsört, krypven, kustbaldersbrå och stånds. På en av de större ängarna på Storholmen har den invasiva arten kotula (*Cotula coronopifolia*) börjat få fäste där ett 20-tal plantor växer. Fågellivet på Storholmen omfattas av ett fåtal par änder och gäss (vitkindad gås, gräsand, skedand, snatterand och ejder). På 1990-talet ruvade här flera hundra ejdrar som hade minskat till 130 ruvande honor år 2007 till att idag, 2018, bara ha 6 par kvar. Det finns också ett antal måsfåglar: ca. 700 par skratmå, ca. 20 par fiskmå, ca. 10 par gråtrut samt ett par havstrut. Kentsk tärna finns med ca. 17 par och silver/fisktärna förekommer med omkring 30 par. Ett antal vadare förekommer med ett varierande antal mellan 1 och 15 par: strandkata, tofsvipa, brushane, storspov, rödbena, roskarl och skärfläcka.

Skarpholmen är en ö helt uppbyggd av steniga strandvallar med grus. Ön har inte betats på lång tid, vilket kan ha sin förklaring i att endast en mindre yta av ön består av gräs som skulle kunna

betas av lamm eller nöt. Dock betas ön till viss del av rastande gäss. Vallarna är tydligt utbildade och stupar brant ner i havet på västsidan. Ön hyser en mycket stor förekomst av skarv vars avföring nästan helt tagit död på de träd som funnits. Detta har gjort att delar av vegetationen utgörs av kvävegynnade växter som stinknäva och brännässlor där populationerna av kvävegynnade växter ökar i antal, i takt med att skarvkolonierna gör det. Vanliga växter på ön är fårsvingel, ängshavre, axveronika, backglim, brudbröd, revfingerört och gråfibbla. På Skarpholmen häckar ca. 996 par storskarv både i träd och direkt på marken. Vitkindad gås förekommer med ca. 4 par som år 2000 förekom i ca. 100 par. År 2007 ruvade ca. 500 honor av ejder, men nu återfinns endast 8 par. Antalet gråtrutar uppskattas till 30 par och havstrut till 2 par. På ön finns två byggnader och en brygga.

Den tredje ön, Gräsholmen, är uppbyggd av steniga stranvallar. Betet har upphört även på denna ö och den har inte betats i modern tid. Avsaknaden av bete har bidragit till hög vegetation av örter och gräs. Stor del av vegetationen utgörs av driftvegetation, främst på den västra delen av ön. Stränderna utgörs av strandvallar. På ett fåtal platser finns ängar med fuktiga inslag som inte är igenvuxna. Här växer brudbröd, axveronika, rödsvingel, revfingerört och backglim. På en strandäng växer gåsört och saltört samt en del skörbjuggsört. Fågelsammansättningen på Gräsholmen påminner om den som är på Storholmen, men har också mycket skarv som på Skarpholmen. På Gräsholmen finns 744 häckande par storskarv där bon hittas både i träd och direkt på marken. Knölsvanen förekommer med tre par. År 2000 fanns ca. 400 par vitkindad gås att jämföra med dagens endast 15 par. Ett fåtal par av gräsand och snatterand finns också. År 2007 ruvade ca. 1000 honor av ejder på ön, men idag (2018) hittas bara 4. Både fiskmås, havstrut och silltrut förekommer med ett fåtal par. Under 1980- och 1990-talet fanns flera hundra par gråtrut, men idag finns bara ett 20-tal kvar. Strandskatan häckar med ca. 5 par. Här finns också ett par tofsvipa och tre par rödbena.

Under 15/3-15/7 råder fågelskydd på Skarpholmen och Gräsholmen och under perioden 15/3-15/6 råder fågelskydd på Storholmen.

Vissa arter är så hotade att det inte räcker att skydda dem inom naturreservat eller genom fridlysning. För sådana arter finns speciella åtgärdsprogram som skräddarsys för varje enskild art. Dessa program kallas Åtgärdsprogram för hotade arter och förkortas ÅGP. Åtgärdsprogram för hotade arter förekommer även utanför naturreservat.

Inom området Laus holmar återfinns följande arter med speciella åtgärdsprogram:

Kärlväxter: Ålgräs (*Zostera marina*)

Fåglar: Havsörn (*Haliaeetus albicilla*).

Vad kan påverka negativt

---Ingrepp---

I området får inte förekomma gödsling (förutom gödsel från djur på bete), kalkning eller introduktion av främmande arter. Området får inte utsättas för någon typ av markskador, såsom exempelvis plöjning, harvning, körsador, dikning eller schaktning. Uppförande och drift av konstruktioner som ex. vindkraftverk och rörledningar får inte förekomma. Eventuell sandtäkt och muddring påverkar de marina miljöerna negativt. Främmande arter påverkar artsammansättningar både på land och i vatten negativt.

---Utebliven eller felaktig skötsel---

Det är av stor vikt att den traditionella hävden upprätthålls. Betet är den viktigaste hävden som behöver upprätthållas. Detta gäller Storholmen som börjat växa igen samt att ett återupptaget bete på Gräsholmen är önskvärt.

---Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar---

Många av de arter som finns i betesmarken är starkt beroende av att markens kvävestatus inte förhöjs. Genom betet sker ett ständigt uttag av näring från marken. En lång rad arter är beroende av att detta förhållande råder. Nedfallet av kväve kan medföra att kvävestatusen förändras. En lång rad organismer riskerar att drabbas av surt nedfall och även av luftburna föroreningar. Den stora skarvkoloni som förekommer på Skarpholmen och Gräsholmen ökar andelen näring på marken genom sin koncentrerade avföring. Ett ökat näringsinnehåll ökar artdiversiteten, men kan också påverka de ursprungliga växterna på ett negativt sätt genom att de slås ut. Övergödning påverkar även de marina miljöerna på ett negativt sätt genom att ändra artsammansättningar.

---Upphört bete---

Det är av största vikt att betet fortsätter på Storholmen. Upphört bete leder till ökad förnaansamling och ett ökat näringsinnehåll, vilket påverkar florin och faunan negativt.

---Utsläpp av olja, kemikalier och näringsämnen---

Utsläpp av olja och kemikalier eller läckage från båttrafik i Östersjön kan orsaka stora skador på både växt och djurliv i havet och på land. Många fågelarter påverkas av oljeutsläpp både direkt och indirekt genom påverkan på bottenfaunan. Utsläppets storlek, tid på året och väderförhållanden har betydelse för hur stora konsekvenserna blir och hur effektivt saneringsarbetet kan genomföras.

Läckage av näringsämnen från jordbruksmark leder till ökad tillförsel av näringsämnen till vattnet genom avrinningen från land. De grunda kustområdena liksom lagunerna är känsliga mot övergödning, vilket resulterar i minskat siktdjup, snabbare igenväxning och förändrad artsammansättning. Övergödning orsakar även syrebrist på bottenarna. På land har övergödning en negativ effekt på naturtypernas karakteristiska flora och fauna och påskyndar igenväxning.

---Nedskräpning---

Sjöfåglar och marina däggdjur kan fastna i rep och övergivna fiskeredskap och drunkna. Djur som äter skräp istället för mat hindras i sin tillväxt eller förgiftas och kan svälta ihjäl.

Marint skräp, framförallt plast som bryts ned till mikroskopiska partiklar som tas upp i näringskedjan av bland annat filtrerande organismer som musslor, är ett hot mot den marina miljön. Partiklarna har visat att påverka organismer längst ner i näringskedjan på olika sätt, t.ex. en organisms förmåga att växa, reproducera sig och överleva.

---Vattenfartyg---

Vattenfartyg som till exempel vattenskotrar kan utgöra ett hot mot de marina naturtyperna i området och deras artsammansättning. Jetmotorer och propellrar kan skada botten och vegetation, även orsaka fysisk skada på djur. Dessutom kan de störa ruggande och reproducerande sjöfåglar och via bildandet av buller orsaka stress på fisk som kan leda till minskad reproduktionsförmåga.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsinriktade ändamål som skötsel och förvaltning av det berörda området (7 kap. 28 a § miljöbalken).

- Området ligger inom Riksintresse för Naturvård.
- Området är skyddat som Naturreservat.

Storholmen utgörs av en gräsmark som varit betesmark under lång tid, men som idag bara betas sporadiskt. För att bevara de naturvärden som är knutna till området är det av stor vikt att den traditionella hävden upprätthålls.

---Bete---

Området (Storholmen och Gräsholmen) skall årligen betas. Vid varje betessäsongs slut ska grässvålen vara väl avbetad. På torr mark skall ingen skadlig ansamling av förna och obetat gräs äga rum. Området ska nyttjas som betesmark under den tiden på året det är möjligt. Normalt omfattar betesperioden i området tiden från den 25 maj till den 30 september. Markskador kan uppkomma om marken är så blöt att marken blir upptrampad om djuren vistas där. Stödutfodring av djur får ej ske.

---Underhållsröjning---

Uppslag av träd och buskar som ratas av betesdjuren röjs bort manuellt.

---Avmaskning av betesdjur---

Avmaskning i förebyggande syfte, så kallad strategisk avmaskning, ska undvikas. I stället skall kombinationsbete med flera djurslag och rotationsbete praktiseras. Avmaskningen skall skötas utanför naturbetesmarken. Avmaskningsmedel som innehåller avermectiner får ej användas.

---Bränning av betesmark---

Bränning av betesmark behöver utföras då växtligheten blivit så pass hög att den helt ratas av betesdjuren, om borttagning inte kan ske på annat sätt.

---Skydds jakt på räv---

Under vissa år då isen lägger sig mellan öar och det gotländska fastlandet skapas en fri passage för däggdjur att fritt beträda öarna. Ett av dessa djur kan vara räv. Om en räv kommer ut på en ö och stannar kvar där under fåglarnas häckningsperioder kan de orsaka oerhört stor skada genom predation på både ägg och ungar. Om räv upptäcks på en av de öar med hög andel häckande fågel bör åtgärd snabbt vidtas för att avlägsna räven och på så vis skydda häckande fågel.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:**1110 - Sandbankar**

Areal: 0 ha. Arealen ej fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 73,7 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

De sublittorala sandbankarna inom Natura 2000 området hyser höga naturvärden och ligger belägna runt västra kusten av Storholmen, den sydligaste av Laus holmar, samt i vattenområdet mellan Skarpholmen och Gräsholmen. Naturtypen är rik på både ålgräs och borstnate ner till tre meters djup. Filamentösa brunalger och sudare förekommer även de rikligt.

Generell beskrivning

Sandbankar består huvudsakligen av sandiga sediment, men andra kornstorlekar kan också förekomma som till exempel ler, grus och sten. Naturtypen definieras av att de är upphöjda, avlånga, rundade eller irreguljärt formade topografiskt avskilda formationer och befinner sig oftast på grunt vatten, sällan djupare än 20 meter. De är permanent täckta av havsvatten och kan vara fria från vegetation eller täckta av sjögräs, makroalger och/eller växter. Typiska arter är kärlväxter som bandtång (*Zostera marina*) och borstnate (*Potamogeton pectinatus*), fiskar som piggvar (*Psetta maxima*) och mollusker som östersjömusslan (*Macoma balthica*).

Bevarandemål

Arealen av Sandbankar (1110) ska vara minst 73,7 hektar.

Sandbankarna är bibehållna och präglas av naturlig vattenomsättning och naturlig variation av sand, grus och silt som dominerande substrat samt en artrik och varierad vegetation och fauna förekommer. Sandbankarna fungerar som refugium för arter som trängts undan från andra områden. Täckningsgraden av ålgräs och borstnate minskar inte inom området. Trålningsspår har ej upptäckts under inventeringarna och de ska ej heller förekomma i framtiden.

Vattenkvaliteten är god, och den antropogena belastningen i form av utsläpp och läckage av övergödande näringsämnen, olja och kemikalier är försumbar. Likaså bör belastningen i form av fysiska skador på grund av antropogenisk aktivitet begränsas, till exempel bebyggelser och bryggor, samt sandtäkts- och muddringsverksamheter. Sedimentationen är mycket begränsad och det ska finnas goda strömförhållanden. Det är viktigt att vattnet är klart utan stor förekomst av partiklar vilket gynnar t.ex. bandtång (*Z. marina*), makroalger och filtrerande djurarter.

Invasiva, främmande arter inverkar ej negativt på artsammansättningen och variationen av arter genom ändrade konkurrensförhållanden eller smittspridning. Habitatförhållanden tillåter en

naturlig artsammansättning. Gynnsam bevarandestatus förutsätter en icke påtaglig minskning

av populationsstorlekarna hos de typiska arterna i naturtypen.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

1170 - Rev

Areal: 0 ha. Arealen ej fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 84,8 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Reven i Natura 2000 området ligger belägna söder om Skarpholmen och Gräsholmen. I området vid Gräsholmen breder blåstång och grönalger ut sig över en hållbotten på två meters djup. Rev finns även söder och öster om Storholmen, ner till cirka tre meters djup, och domineras av en blandning av ettåriga filamentösa grön- och brunalger, vilket är vanligt i grunda miljöer med kraftig vågpåverkan.

Generell beskrivning

Rev består av sten och block som höjer sig över omgivande botten i littoral och sublittoral zon och kan förekomma på hård- och mjukbottnar. De kan även utgöras av organismer som blåmusslor om täckningsgraden överstiger 10% och klassas då som undertypen biogena rev (1171). Naturtypen Rev (1170) har goda förutsättningar för organismer och makrofyter att kolonisera sig på de hårda strukturerna, arter som ökar den biologiska mångfalden. Naturtypen anses som sårbar enligt Helsingforskonventionen (HELCOM). Typiska arter inom naturtypen inkluderar alger som blåstång, sågtång, kräkel och trådslick, samt fiskarterna sill, tånglake och smörbultar. Havstulpaner och blåmusselsamhällen är också arter som ofta förekommer på rev.

Bevarandemål

Arealen av Rev (1170) ska vara minst 84,8 hektar.

Revens utbredning minskar inte. Reven har en naturlig zonerings och djuputbredning av fastsittande alger och filtrerande djur. Utbredningen av de typiska arterna sågtång, blåstång och blåmussla ska vara stabil eller öka. Revens förutsättning som reproduktions- och uppväxtområde för fisk är god. Ekosystemet ska vara i balans med förekomst av rovfisk. Därför kan fiske med icke-selektiva redskap påverka den biologiska mångfalden i området och bör därför inte användas.

Vattenkvaliteten är god och den antropogena belastningen i form av utsläpp och läckage av övergödande näringsämnen, olja och kemikalier är försumbar. Likaså begränsas belastningen i form av fysiska skador på grund av antropogenisk aktivitet, till exempel bebyggelser och bryggor. Sedimentationen är mycket begränsad. Vattnet är klart utan stor förekomst av partiklar så att makroalger och filtrerande djurarter gynnas. Invasiva främmande arter inverkar ej negativt på artsammansättningen.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

1210 - Driftvallar

Areal: 0 ha. Arealen ej fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 0,26 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Driftvallar förekommer på den norra sidan av Gräsholmen inne i den lilla viken.

Generell beskrivning av naturtypen

Driftvallar består av tång, vass eller annan vegetation som drivit med vattnet genom strömmar och vågrörelser upp på stränderna och format vallar. De förekommer på flacka stränder som domineras av sten, grus och sand. Driftvallarna är kväverika med vegetation som består av ettåriga växter, men även vissa fleråriga växter kan förekomma.

Bevarandemål

Arealen av Driftvallar (1210) ska vara minst 0,26 hektar.

Vallarna har en ständig påfyllnad av organiskt material som bygger upp vällen. Kvävegynnade årevisa växter förekommer rikligt. Vallarna hyser en rik insektsfauna och även vissa kräddjur. Stränderna som vallarna förekommer på ska bestå av sten, grus eller sand. En för naturtypen naturlig artsammansättning förekommer med frånvaro av arter som blivit klassade som invasiva. Typiska arter och karaktärsarter förekommer rikligt och visar inga tecken på bestående populationsnedgångar.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

1220 - Sten- och grusvallar

Areal: 4,7 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 18,2 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Sten- och grusvallar finns på alla tre öar i Natura 2000-området Laus holmar. På Storholmen finns naturtypen längs stranden runt hela ön. Skarpholmen består helt av Sten- och grusvallar. En stor del av Gräsholmen har vallar längs hela stranden, som på vissa ställen också går längre upp på land.

Generell beskrivning

Sten och grusvallar förekommer i boreal och kontinental biogeografisk region. De inkluderar även fossila vallar, och förekommer alltid i direkt anslutning till stranden. Vallarna utvecklas genom att småsten avsätts vid gränsen för högvattenståndet, mer permanenta vallar uppstår när sten och grus kastas längre upp på land av stormvågor. Med tiden kan flera vallar staplas mot varandra och skapar vidsträckta markstrukturer.

Vilka förhållanden som råder för arters etablering i vallarna varierar beroende på stabilitet, mängden finfördelat material som ackumulerats mellan småstenarna, lokalt klimatförhållande, bredden på strandremsan mellan vallen och havet, och om och hur lokalen tidigare har nyttjats. Naturtypen är vanligen ohävdad. Vegetationens utformning varierar beroende på hur exponerad stranden är för vind och vågor, och på successionsstadium. I äldre delar kan antingen en gräs-, ljung- och risvegetation, eller en vegetation dominerad av mossor och lavar, utvecklas. Närmast stranden är floran anpassad till saltstress, starka vindar och stark sol. Floran kan också variera mellan vallarna och lägre partier mellan dem vilket resulterar i zoner av bevuxna partier och nakna gruspartier. Karaktäristisk vegetation på strandvallarna på Gotland inkluderar strandvial, tulkört, en, strandkål, saltarv, strandråg, gulmåra och tall.

Bevarandemål

Arealen av Sten- och grusvallar (1220) ska vara minst 18,2 hektar.

Vallformationerna är bestående och förutsättningar finns för naturlig och fortsatt avsättning av nytt vallmaterial. Vattenkvaliteten i området är god, och den antropogena belastningen i form av utsläpp och läckage av övergödande näringsämnen, olja och kemikalier försumbar. Pålagring av ruttnande alger är liten. Vallarna har en tydlig zonerings av olika vegetationstyper och en för naturtypen naturlig artsammansättning förekommer med frånvaro av arter som blivit klassade som invasiva. Typiska arter och karaktärsarter förekommer rikligt och visar inga tecken på bestående populationsnedgångar.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

1630 - Strandängar vid Östersjön

Areal: 5,5 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 7,1 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Strandängar förekommer rikligast på Storholmen med ett tiotal fuktigare områden. På Grasholmen finns ett par mindre strandängsområden.

Generell beskrivning av naturtypen

Merparten av strandängarna är eller har varit påverkade av slätter och/eller betesdrift. Flora och fauna varierar beroende på bland annat underlag och hävdhistorik, och är oftast präglade av antingen pågående traditionell hävd eller tidigare hävd. Arter som indikerar hävdkontinuitet ska finnas. Naturtypen är i allmänhet helt öppen, men enstaka träd och buskar kan förekomma. I södra Östersjön är strandkämpar en viktig indikatorart på en välhävdad miljö.

Strandhabitatet avgränsas mot havet vid medelvattenståndet. Vegetationen påverkas av naturliga faktorer som till exempel landhöjning, vatten-ståndsväxlingar och isskrap och är mer eller mindre tydligt zonerad. Saltrika fläckar (saltbrännor) förekommer i naturtypen, särskilt i södra delen av Östersjön där salthalten är högre. De hävdade strandängarna är viktiga för häckande vadare. Kärlväxtfloran på strandängar vid Östersjön är ofta artrik. Här växer bland annat kustarun, gäsört, salttåg och olika arter av starr.

Mark som på grund av igenväxning, felaktig skötsel eller annan påverkan i stort sett saknar karakteristiska arter och inte kan anses gå att restaurera inom en rimlig tid bör i normalfallet inte räknas som naturtyp. Detta gäller även mark som är så starkt gödningspåverkad att kvävegynnade växter helt dominerar fältskiktet.

Bevarandemål

Arealen av Strandängar vid Östersjön (1630) ska vara minst 7,1 hektar.

Området hävdas årligen genom bete, företrädesvis med nöt. En tydligt hävdpräglad eller naturligt störningspräglad markvegetation förekommer. Strandängarna är öppna och saknar träd och buskar. Saltpåverkan genom mer eller mindre regelbundna översvämningar av havsvatten förekommer. Strandängen har en naturlig hydrologi. Området har en naturlig näringsnivå som är opåverkad av gödsling (förutom från betande djur). Betesdjuren hålls så långt som möjligt fria från avmaskningsmedel som innehåller makrocycliska laktoner (där avermectinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

En för naturtypen naturlig artsammansättning förekommer med frånvaro av arter som blivit klassade som invasiva. Negativa indikatorarter förekommer inte eller i mycket liten omfattning. Typiska arter, karaktärsarter och hävdgynnade arter förekommer rikligt och visar inga tecken på bestående populationsnedgångar eller trivialisering.

Bevarandetillstånd

Icke gynnsamt. På Grasholmen är strandängarna gynnsamma, men igenväxningsvegetation på Storholmen påverkar naturtypen negativt.

6210 - Kalkgräsmarker

Areal: 42,4 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 42,9 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Kalkgräsmarker är den naturtyp som förekommer med störst areal och utgör grundnaturtypen på både Storholmen och Gräsholmen.

Generell beskrivning

Naturtypen kalkgräsmark innefattar torra till friska, hävdpräglade gräsmarker nedanför trädgränsen ofta med ett rikligt inslag av örter, särskilt kalkkrävande sådana. Jordlagret är tunt och näringsfattigt och har skapats från kalkstensberggrund. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-20 % och naturtypen är mestadels helt öppen. Hävdgynnade arter ska finnas och frekvensen av igenväxningsarter som hundäxing och hundkex skall vara högst 1%. Viktiga orkidélokaler är en prioriterad undergrupp av naturtypen och hyser antingen en riklig förekomst av orkidéer, en värdefull population av minst en nationellt mindre vanlig orkidéart, eller en förekomst (oavsett storleken) av minst en orkidéart som är nationellt eller regionalt sällsynt eller mycket sällsynt.

Örtrikedomen gör kalkgräsmarkerna viktiga för många insekter, inte minst bin och fjärilar. Naturtypen kan uppträda i olika skepnader beroende på bland annat fuktighet och klimat. I sydöstra Sveriges sommartorra områden kan kalkmarkerna uppträda som olika typer av stäppartade torrängar med arter som ängshavre, brudbröd, backsmultron, back-klöver och flentimotej. I vissa områden kan toppjungfrulin, fältsippa och fältvädd också vara vanliga i naturtypen. På friskare kalkmarker finns arter såsom vildlin, darrgräs och rödkämpar.

Mark som på grund av igenväxning, felaktig skötsel eller annan påverkan i stort sett saknar karakteristiska arter och inte går att restaurera inom en rimlig tid bör i normalfallet inte räknas som naturtyp. Detta gäller även mark som är så starkt gödningspåverkad att kvävegynnade växter helt dominerar fältskiktet.

Bevarandemål

Arealen av Kalkgräsmark (6210) ska vara minst 42,9 hektar.

Vegetationen skall vara tydligt hävdpräglad och ha en för naturtypen naturlig artsammansättning, inklusive kalkkrävande arter. Gräsmiljön är öppen och täckningsgraden av träd och buskar är låg. Ett visst inslag av buskar och träd förekommer och gynnar bl.a. insektsfaunan i området.

Kalkgräsmarkerna hävdas årligen genom bete och en tydligt hävdpräglad markvegetation förekommer. Området har en naturlig näringsnivå som är opåverkad av gödsling (förutom från betande djur). Betesdjuren hålls så långt som möjligt fria från avmaskningsmedel som innehåller makrocycliska laktoner (där avermectinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

Typiska arter förekommer rikligt och visar inga tecken på bestående populationsnedgångar. Arter som blivit klassade som invasiva och/eller negativa indikatorarter förekommer inte eller i mycket liten omfattning.

Bevarandetilstånd

Icke gynnsamt, igenväxning pågår.

6410 - Fuktängar

Areal: 0,05 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen förekommer sparsamt på öarna. Endast på Storholmen finns en mindre fuktäng.

Generell beskrivning

Naturtypen utgörs av våta gräsmarker på jordar med stort inslag av kalk, lera eller torv. Krontäckning av träd och buskar är låg, 0-30%, och inte av igenväxningskaraktär. I typen ingår både ohävdade och hävdade marker nedanför trädgränsen. Två undertyper finns: a) Fuktängar på neutrala till alkaliska, kalkrika jordar med ett varierande vatteninnehåll, ofta relativt artrika. Här ingår bland annat ”kalkfuktängen”. b) Fuktängar på surare jordar, ibland torvrika, med blåttåtel, tåg- och starrarter. Typen varierar beroende på hävd och hävdintensitet. För upprätthållande av gynnsam bevarandestatus bör objektets hävdhistoria vara vägledande för den fortsatta skötseln. Fuktängar med lång hävdkontinuitet och hävdgynnade naturvärden är beroende av fortsatt skötsel i form av slåtter eller bete samt röjning av igenväxningsvegetation för att naturtypen skall kunna bibehålla gynnsam bevarandestatus. För vissa varianter av naturtypen krävs återkommande översvämningar.

Bevarandemål

Arealen av Fuktäng (6410) ska vara minst 0,05 hektar.

Fuktängen hävdas årligen genom bete och en tydligt hävdpräglad markvegetation förekommer. Fuktängen har tillräcklig markfuktighet och en naturlig hydrologi, vilket kan innebära återkommande översvämningar. Miljön är öppen och har i normalfallet mindre än 30 % täckningsgrad av träd och buskar. Området har en naturlig näringsnivå som är opåverkad av gödning (förutom från betande djur). Betsdjuren hålls så långt som möjligt fria från avmaskningsmedel som innehåller makrocycliska laktoner (där avermectinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

En för naturtypen naturlig artsammansättning förekommer med frånvaro av arter som blivit klassade som invasiva, och negativa indikatorarter förekommer inte heller eller i mycket liten omfattning. Typiska arter, karaktärsarter och hävdgynnade arter förekommer rikligt och visar inga tecken på bestående populationsnedgångar eller trivialisering.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A045 - Vitkindad gås, *Branta leucopsis*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Den vitkindade gåsen häckar på små, flacka öar där den är skyddad från marklevande rovdjur. Arten fordrar stora, öppna gräsbevuxna ytor för sitt förosök, främst strandängar med kortvuxen eller kortbetad gräsvegetation. Den kräver rast- och övervintringslokaler med gott om lämplig föda (främst gräs) samt möjlighet att övernatta ute på vatten. Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen någon kvadratkilometer. Arten flyttar mellan häckningsområdena i Sverige (längs kusterna upp till mellersta Norrland) och övervintringsplatserna i Holland.

I Sverige har man uppskattat antalet reproduktiva individer av vitkindad gås till omkring 8 200 med huvudförekomst på Gotland. Den sammanlagda häckningspopulationen på Öland och Gotland uppgick som mest till över 5 000 par i början av 2000-talet. Sedan dess har dock en påtaglig minskning skett och populationen uppgår numera till ca 1 200 par. Arten är inte rödlistad utan anses livskraftig. På Laus holmar noterades totalt ca. 50 häckande par av vitkindad gås (varav 35 på Storholmen, 15 på Grasholmen och ca.4 på Skarpholmen) år 2018 vid en inventering.

Vitkindad gås är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § i Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden och viloplats. Vitkindad gås räknas även som vilt och har jakttid mellan 21 augusti - 15 november på Gotland. Den kan under vissa omständigheter även orsaka skada på grödor och får i vissa fall även skyddsjagas. Förutom ovanstående restriktioner rör även följande den vitkindade gåsen:

- Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av vitkindad gås, samt förvaring av levande exemplar. (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen).
- Vid etablering av vindkraftverk eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB krävas.
- Vitkindad gås är upptagen i bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö).
- Vitkindad gås är upptagen i appendix 2 i Bonnkonventionen (flyttande arter).
- Vitkindad gås är upptagen i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Bevarandemål

Vitkindad gås (A045) ska förekomma i området. Lämplig livsmiljö finns tillgänglig på de tre öarna. För vidare beskrivning av artens livsmiljö och hot mot denna, se bevarandemål för naturtypen Strandängar vid Östersjön (1630) samt avsnitten "Hotbild" och "Bevarandeåtgärder".

Strandängarna sköts på ett sätt som upprätthåller lämplig kvalitet. Ingen avsiktlig störning av fåglarna eller skada på deras livsmiljö förekommer.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A190 - Skrântärna, *Sterna caspia*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Skrântärnan är en renodlad fiskätare som fiskar i grunda kustområden och i sjöar nära kusten (samt Väneren). Arten fiskar fram för allt abborre, strömming och mört. De flesta svenska skrântärnorna övervintrar i tropiska Västafrika, i Nigers inlandsdelta i Mali, men en del övervintrar också i medelhavsområdet.

Arten häckar på flacka vegetationsfattiga sandrevlar eller klippöar främst längs Östersjökusten, dels i kolonier, dels i enstaka par (samt med några få par vid Väneren). Arten kan häcka på samma ställe i generationer och när en fågel etablerat sig i en koloni häckar den ofta i samma koloni livet ut. Samtidigt kan hela kolonier plötsligt bryta upp och flytta till en ny boplats.

Östersjöns skrântärnor betraktas som ett enda bestånd på ca 1 700 par, varav ungefär en tredjedel finns i Sverige. I Sverige förekommer arten i egentliga Östersjön, Bottenhavet och Bottenviken, samt enstaka par vid Väneren. Skrântärnan är i Europa sällsynt som häckfågel med endast tre häckande bestånd (Östersjön, Svarta havet samt Kaspiska havet, samt ett fåtal par i Spanien). Arten har under lång tid uppvisat en negativ populationstrend i Sverige och har gått från ca 2 200 par på 70-talet till ca 500 par runt 2010. På senare år har häckfågelkolonierna också blivit färre och större. Skrântärnan är rödlistad i kategorin Nära hotad (NT).

Vid fåglarnas häckning utgör mänsklig störning under häckningsperioden maj-juli/augusti ett hot, liksom mink, försämrade födotillgång samt igenväxning av häckningslokaler kan utgöra hot. Spridning och ackumulering av miljögifter påverkar häckningsutfallet negativt, och då även gifter som fåglarna får i sig på övervintringslokalerna. Ett stort hot mot arten är jakt under flyttning och övervintring.

Skrântärnan är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)), fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parrings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. Skrântärnan är upptagen i bilaga II i Bernkonventionen (strängt skyddade djurarter), Bonnkonventionen bilaga 2 (flyttande arter) samt att den är listad i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Bevarandemål

Häckande par av Skrântärna (A190) ska återkommande finnas i området. Inga försämringar för arten som leder till minskning av antalet häckande par (utöver artens naturliga byten av koloniområde) skall ske i området.

Strandängarna och andra strandnära områden sköts på ett sätt som upprätthåller lämplig kvalitet enligt områdets bevarandemål. Ingen störning av fåglarna eller skada på deras livsmiljö förekommer.

Bevarandetillstånd

Icke gynnsamt, minskat kraftigt i antal.

A191 - Kentsk tärna, *Sterna sandvicensis*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Kentsk tärna förekommer enbart längs kusterna, födan består av fisk och arten fiskar på större djup än övriga tärnarter. Kentsk tärna häckar i kolonier på låga sandiga öar längs havskusten utan högre vegetation, och samhäckar ofta med skrattmå. De vuxna fåglarna flyger långa sträckor (upp till 20-30 km från häckplatserna) för att fiska. Som hos övriga tärnarter är kolonierna instabila och kan plötsligt överges efter bara ett par år. Kentsk tärna övervintrar längs Afrikas västkust.

I Sverige häckar kentsk tärna främst runt landets södra kuster, från Skåne upp till Bohuslän på västkusten och Gotland på ostkusten. Arten har minskat kraftigt från ca 1 100 par 1975 till ca 400 par år 2000. 2010 beräknades den genomsnittliga populationsstorleken till 460 par, ganska jämnt fördelade mellan Skåne, Blekinge, Halland och Gotland. På Laus holmar, Storholmen, noterades ca. 17 par häckande Kentsk tärna år 2018. I Europa har arten sin huvudsakliga utbredning i Storbritannien, Frankrike, Nederländerna, Tyskland och Danmark. I Sverige är kentsk tärna rödlistad som sårbar (VU).

Kentsk tärna är extremt känslig för störningar, och mänskliga aktiviteter på och i närheten av fåglarnas häckningsplatser utgör därmed ett allvarligt hot (ett enda besök av en människa under häckningen kan få en hel koloni att överge sina bon). Den ombytthet som finns vad gäller häckplatser kan bero på störning under häcksäsongen, och det är därför angeläget att inte bara skydda befintliga kolonier utan även lämpliga häckplatser som för tillfället inte är bebodda. Skydd av skrattmåskolonier är här viktigt eftersom flera arter av tärnor är knutna till sådana. Igenväxning kan leda till att häckningsplatser försvinner. Rovdjur, i synnerhet mink och räva, kan lokalt utgöra ett hot mot häckningskolonier, liksom minskad födotillgång och igenväxning. Spridning och ackumulering av miljögifter påverkar häckningsutfallet negativt.

Kentsk tärna är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)), fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parrings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av kentsk tärna, samt förvaring av levande exemplar. (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen). Vid avverkning, etablering av vindkraftsanläggning eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB krävas. Beroende på var i landet man befinner sig gäller antingen tillståndsplikt för eller förbud mot markavvattning, (MB 11:13-14 och förordningen om vattenverksamhet). Kentsk tärna är upptagen i bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö). Kentsk tärna är upptagen i bilaga 2, Bonnkonventionen (flyttande arter). Kentsk tärna listas i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Bevarandemål

Häckande par av kentsk tärna (A191) ska återkommande finnas i området. Inga försämringar för arten som leder till minskning av antalet häckande par (utöver artens naturliga byten av koloniområde) skall ske i området.

Då arten födosöker över stora områden bör havsområdena både i och utanför Natura 2000-området hålla en kvalitet som tillgodoser artens behov. Strandängarna och andra strandnära områden sköts på ett sätt som upprätthåller lämplig kvalitet enligt områdets bevarandemål.

Ingen störning av fåglarna eller skada på deras livsmiljö förekommer. Ingen störning i form av ex. båttrafik förekommer under häckningsperioden. Inga vindkraftverk förekommer i närheten av häckningsplatsen.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

A194 - Silvertärna, *Sterna paradisaea*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Silvertärnan förekommer både vid inlandsvatten och vid havet där den främst lever av småfisk men även ryggradslösa djur som t.ex. blötdjur och marina kräftdjur. Den häckar solitärt eller i mindre kolonier, och samhäckar ofta med fisktärna. Silvertärnan är den fågel som flyttar längst sträcka mellan sommar- och vinterkvarter, där de nordiska fåglarna huvudsakligen övervintrar längs södra Afrikas kust och i Södra Ishavet i Antarktis. Under häckningen födosöker silvertärnorna över stora områden, ofta i storleksordningen 25 kvadratkilometer.

I Sverige häckar silvertärna i samtliga svenska landskap och det svenska beståndet beräknades till 20 000-25 000 par omkring år 2005. Sedan mitten av 1970-talet har silvertärnan ökat i antal i Östersjöområdet, men lokalt har arten försvunnit till följd av den amerikanska minkens expansion. Populationen silvertärnor på Gotland uppskattades år 2005 till 2 500 par. På Storholmen noterades ca. 35 par häckande silvertärnor. Silvertärna är inte rödlistad i Sverige, men globalt har arten minskat.

Vid fåglarnas häckning kan båttrafik och friluftsliv medföra stora störningar. Igenväxning kan leda till att häckningsplatser försvinner. Rovdjur, i synnerhet mink och räva, kan lokalt utgöra ett hot mot häckningskolonier. Spridning och ackumulering av miljögifter påverkar häckningsutfallet negativt.

Silvertärnan är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)), fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser. Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av silvertärna, samt förvaring av levande exemplar. (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen). Vid avverkning, etablering av vindkraftsanläggning eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a§ MB krävas. Beroende på var i landet man befinner sig gäller antingen tillståndsplikt för eller förbud mot markavvattning, (MB 11:13-14 och förordningen om vattenverksamhet). Silvertärnan är upptagen i bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö). Silvertärnan är upptagen i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Bevarandemål

På Laus holmar ska det återkommande finnas häckande par av silvertärna (A194). Inga försämringar för arten som leder till minskning av antalet häckande par (utöver artens naturliga byten av koloniområde) skall ske i området.

Då silvertärnan födosöker över stora områden bör havsområdena både i och utanför Laus holmar hålla en kvalitet som tillgodoser artens behov. Strandängarna och andra strandnära områden sköts på ett sätt som upprätthåller lämplig kvalitet enligt områdets bevarandemål. Ingen avsiktlig störning av fåglarna eller skada på deras livsmiljö förekommer.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

Övriga arter som utgjort grund för utpekandet:

A391 - Storskarv, *Phalacrocorax carbo sinensis*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Storskarven förekommer längs Sveriges kuster från Kalmarsund till Ångermanland. Inventeringar under 2012 resulterade i 40 600 par i det svenska beståndet. I Sverige förekommer två olika raser eller underarter av storskarv. Underarterna är främst baserade på att formerna är geografiskt separerade. Storskarven (*Phalacrocorax carbo*) häckar i Nordatlanten, längs Norges västra och norra kuster. Mellanskarven (*Phalacrocorax carbo sinensis*) förekommer allmänt längs Sveriges kuster, speciellt i Östersjön och Bottenviken, men återfinns även i ett antal större insjöar.

I början av 1900-talet var storskarven nästan helt utrotad i västra Europa som en följd av mänsklig påverkan i syfte att få bort skarven. Metoderna som användes var både jakt och att miska dess habitat. Storskarven återetablerade sig år 1948 som svensk häckfågel med beståndets största förekomst i Kalmarsund. Storskarven har expanderat mycket sedan slutet av 1980-talet. Ett stort antal nya kolonier etableras ständigt. År 1997 beräknades det svenska beståndet till 16 000 par fördelat på 86 kolonier. Huvuddelen av det svenska beståndet förekommer längs Kalmarsund. I övrig förekommer storskarv längs de svenska kusterna. Det europeiska beståndet uppskattades till 165 000 par år 1992, från att bara ha varit några få tusen par på 1960-talet. Således kan det konstateras att storskarven likt ingen annan fågel kan uppvisa en sådan populationsökning. Vid riksinventeringen 2006 uppskattades beståndet till 43 700 par fördelat på 200 kolonier. Åren kring 2010 verkade dock populationsökningen ha avstannat något då inventeringen 2012 uppskattade beståndet till 40 600 par. På Skarpholmen häckade 996 par storskarvar år 2018 och på Grasholmen återfanns 744 bon samma år.

Storskarven häckar i kolonier som kan bestå av några enstaka par upp till mer än 10 000. I Sverige har dock inte större kolonier än drygt 3530 par dokumenterats. I södra Sverige infaller häckningen under perioden april-juni. De bygger bon av pinnar, grenar, tång m.m. som antingen placeras direkt på marken eller i väd. Den livnär sig på fisk av arterna: abborre, karpfiskar, tånglake och spigg, men kan även äta andra arter som finns tillgängliga, som mört och räbbor.

Storskarven hamnar ofta i konflikt med fiskare. Stora kolonier av storskarv kräver stora mängder mat som de fiskar upp ur haven. De fiskar inte bara från stim utan plockar också fisk direkt från näten vilket kan orsaka skador på näten och minskar fångsten. En annan konflikt mellan människan och skarven är att skarvens avföring är starkt frätande och tar död på nästan all vegetation inom kolonin, vilket kan vara förödande för vissa viktiga naturtyper.

Storskarven är fridlyst enligt Artskyddsförordningen. Arten är inte rödlistad och anses som livskraftig. Storskarven är upptagen i Bernkonventionens bilaga III samt att den ingår i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Bevarandemål

Storskarv (A391) ska förekomma i området. Det förekommer ingen skada eller störning som kan påverka arten negativt. Inga miljögifter förekommer i området som kan skada kolonierna.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

Dokumentation

- ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, Uppsala.
- Cederberg, B. & Löfroth, M. (red.) 2000. Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. – ArtDatabanken.
- Ekstam, U. & Forshed, N. 1996. Äldre fodermarker.
- HELCOM. 2013. HELCOM HUB Technical Report on the HELCOM Underwater Biotope and Classification. BSEP 139.
- Ilaria Spiga et al. (2017) Anthropogenic noise compromises the anti-predator behaviour of the European seabass, *Dicentrarchus labrax* (L.), *Marine Pollution Bulletin*, DOI: 10.1016/j.marpolbul.2017.06.067.
- Jordbruksverket 2002. Metodhandledning Inventering av värdefulla Ängs- och Betesmarker. Version 1.2 (J02)
- Larsson, Kjell. 2018. Sammanställning av inventeringar av häckande kust- och sjöfåglar på öar längs Gotlands ostkust samt på Västergarns utholme.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 1992. Ängs- och hagmarker på Gotland. Del 4.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 2005. Bevarandeplan för Natura 2000-område Laus holmar SE0340021.
- Länsstyrelsen i Skåne län. 2017. Ett varierat och anpassat blandbete ger bästa naturvårdsnytta! <https://kullaberg.wordpress.com/2017/05/21/ett-varierat-och-anpassat-blandbete-ger-basta-naturvardsnytta/> [2018-09-14].
- Martinsson, Magnus. 1997. Våtmarker på Gotland. – Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Metria Geodata. 2003. Möjligheter att använda IR-flygbilder vid Natura 2000 basinventering och uppföljning.
- Naturvårdsverket, 1978. Biologiska inventeringsnormer, BIN, Fåglar. Punkt-linjekartering.
- Naturvårdsverket, 1998. Handbok Miljöövervakning. Inventering av häckande kustfåglar.
- Naturvårdsverket, 2002. Handbok miljöövervakning. Spillningslevande bladhorningar
- Naturvårdsverket. 2003. Handbok för Natura 2000.
- Naturvårdsverket, 2003. Handbok miljöövervakning. Dagaktiva fjärilar.
- Nyström, J. 2011. Den nyttiga skarven. Forskning och framsteg. <https://fof.se/tidning/2011/5/den-nyttiga-skarven> [2018-09-14].
- Valovirta, I. 1996. Land mollusc monitoring scheme - A handbook for field and laboratory methods. Version 1996-05-15. Finnish Environmental Institute/ Nordic Council of Ministers.
- Slabbekorn, H et al. 2010, A noisy spring: the impact of globally rising underwater sound levels on fish, *Trends in Ecology and Evolution*, 25 (419-427).
- Svensson, Sören, 1999. Svensk fågelatlas. Stockholm: Sveriges ornitologiska fören.
- Wijkmark, N. 2017. Undersökning av undervattensmiljöer vid Gotlands södra kust. AquaBiota. Rapport 2017:9.

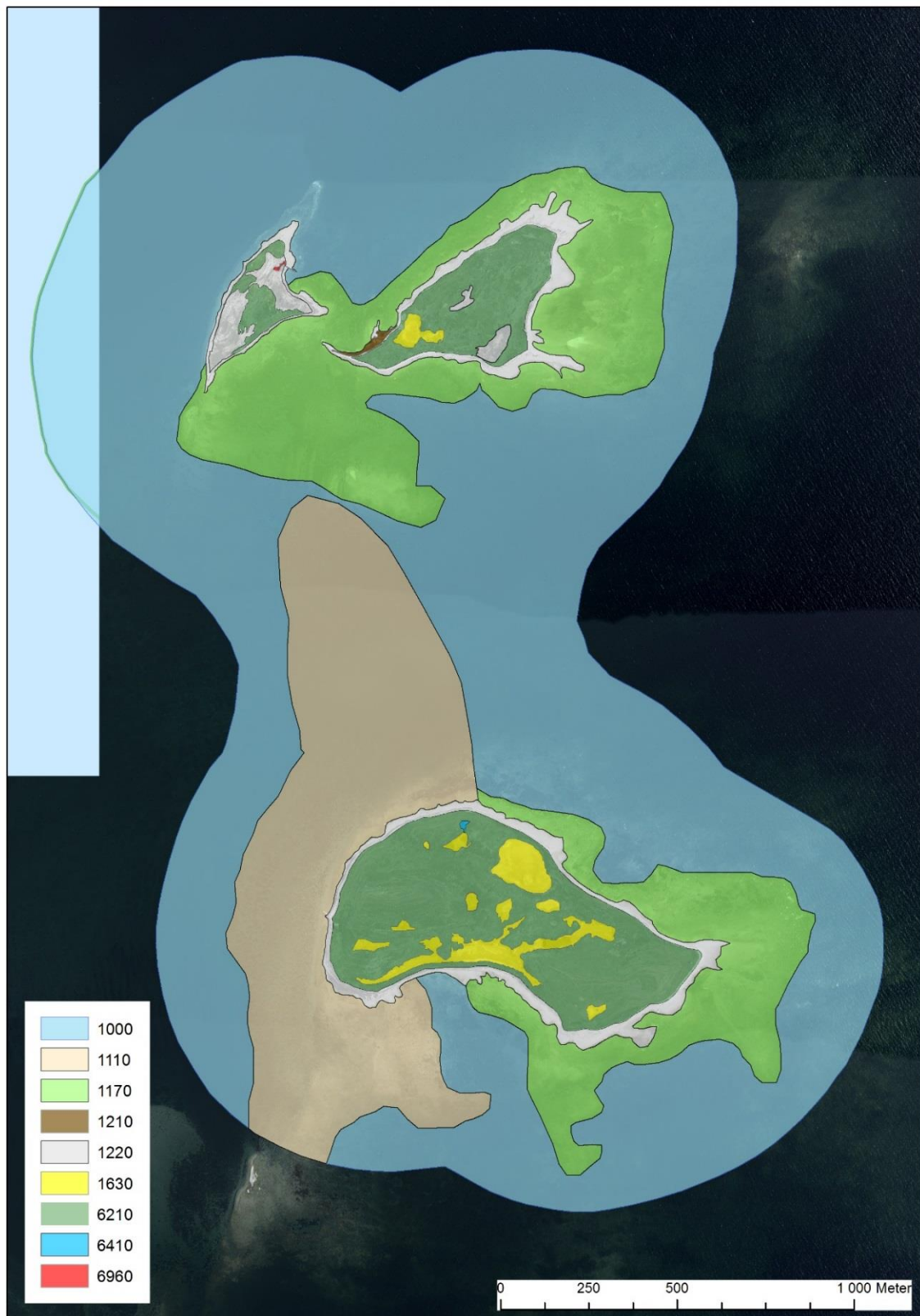
Lagtexter

- Art- och habitatdirektivet, Rådets Direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, officiell svensk översättning, version 01.01.2007.
- Fågeldirektivet, Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds, svensk översättning.
- 7 kap. 27-29 §§ Miljöbalken (1988:808).
- 15-17 §§ Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

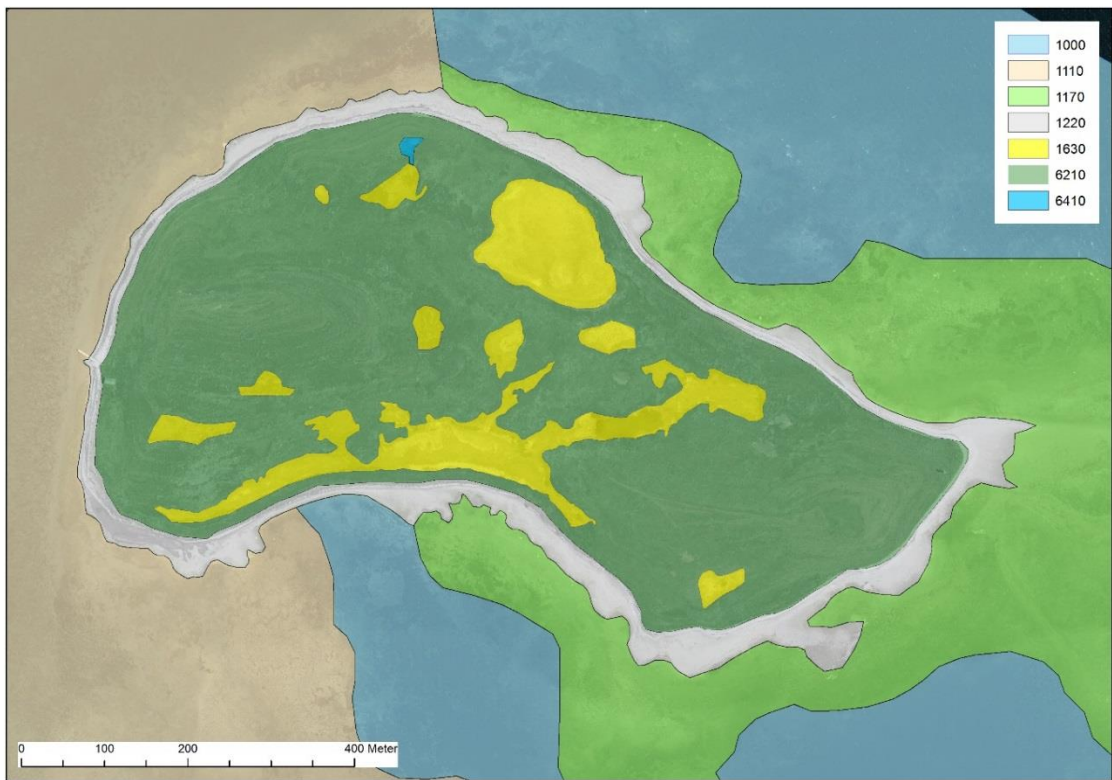
Bilagor

- Bilaga 1. Karta, utbredning av naturtyper inom Natura 2000-området Laus holmar.
- Bilaga 2. Fynd av rödlistade arter i Natura 2000-området Laus holmar.

Bilaga 1. Karta, utbredning av naturtyper inom Natura 2000-området Laus holmar

Natura 2000-området Laus holmar med utbredning av naturtyperna: Marint vatten (1000), Sandbankar (1110), Rev (1170), Driftvallar (1210), Sten- och grusvallar (1220), Strandängar vid Östersjön (1630), Kalkgräsmarker (6210) samt Fuktängar (6410). 6960 (rött område i kartan) avser brygga och byggnader av icke Natura-naturtyp.

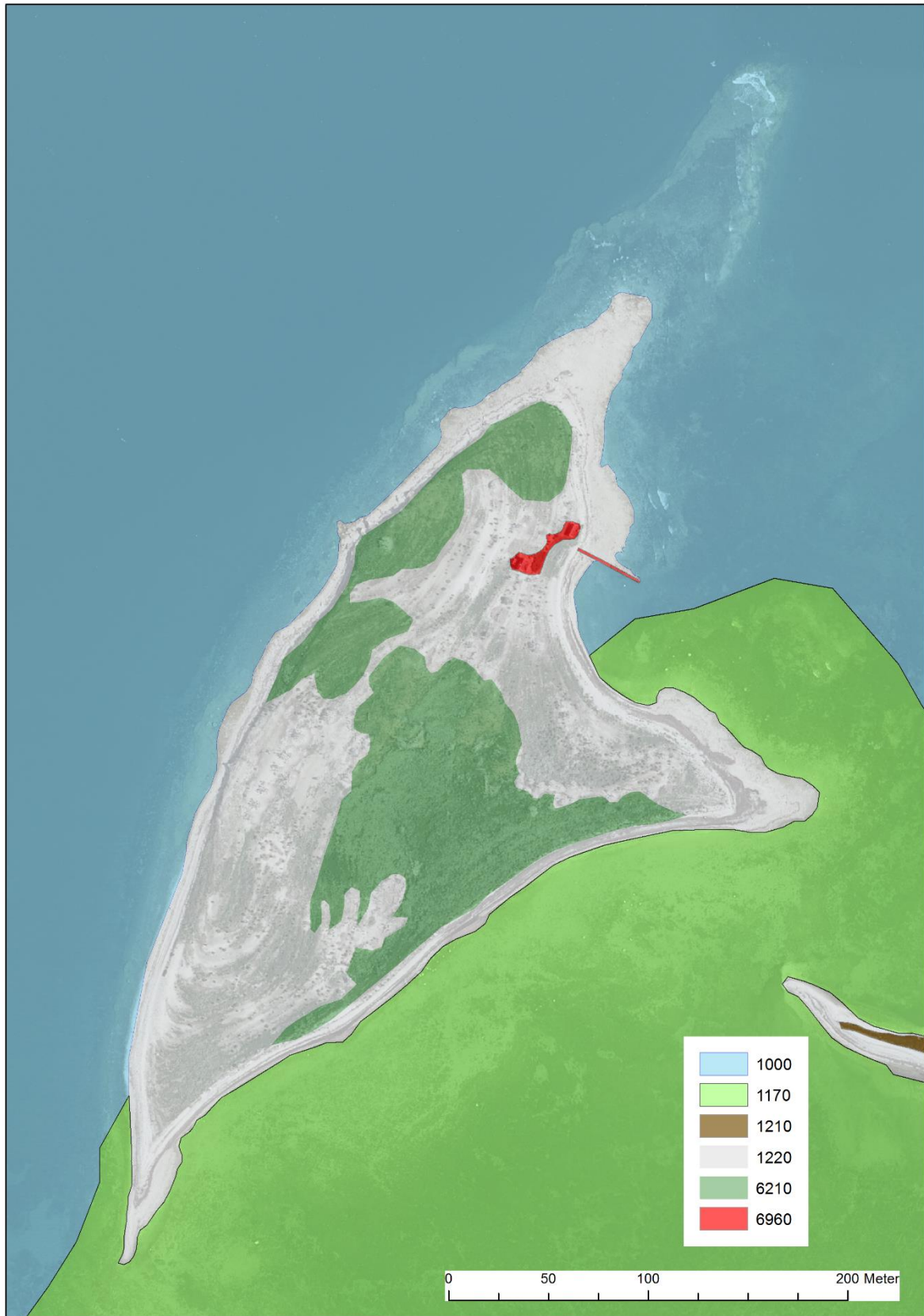

Natura 2000-området Laus holmar, Storholmen, med utbredning av naturtyperna: Marint vatten (1000), Sandbankar (1110), Rev (1170), Sten- och grusvallar (1220), Strandängar vid Östersjön (1630), Kalkgräsmarker (6210) samt Fuktängar (6410).

Natura 2000-området Laus holmar, Grasholmen, med utbredning av naturtyperna: Marint vatten (1000), Rev (1170), Driftvallar (1210), Sten- och grusvallar (1220), Strandängar vid Östersjön (1630) samt Kalkgräsmarker (6210).

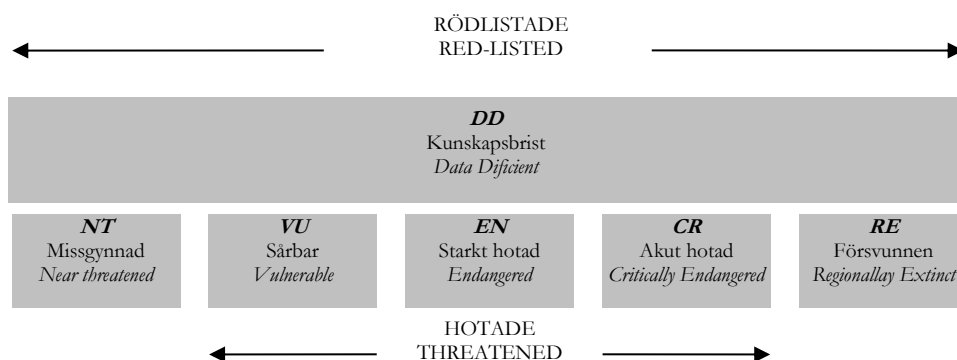
Natura 2000-området Laus holmar, Skarpholmen, med utbredning av naturtyperna: Marint vatten (1000), Rev (1170), Driftvallar (1210), Sten- och grusvallar (1220) samt Kalkgräsmarker (6210). 6960 (rött område i kartan) avser brygga och byggnader av icke Natura-naturtyp.

Bilaga 2. Fynd av rödlistade arter i Natura 2000-området Laus holmar

Denna lista innehåller data som hämtats från Artportalen 2018-12-04 (<https://www.artportalen.se/>). Det kan finnas rödlistade arter i området som nämns men inte återfinns här, detta beror då på att de inte har rapporterats i Artportalen från området.

Fåglar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Anser erythropus</i>	Fjällgås	CR
<i>Anthus cervinus</i>	Rödstrupig piplärka	VU
<i>Arenaria interpres</i>	Roskarl	VU
<i>Bubo scandiacus</i>	Fjälluggla	CR
<i>Calidris alpina schinzii</i>	Sydlig kärrsnäppa	CR
<i>Chlidonias niger</i>	Svarttärna	VU
<i>Circus cyaneus</i>	Blå kärrhök	NT
<i>Crex crex</i>	Kornknarr	NT
<i>Emberiza schoeniclus</i>	Sävspurv	VU
<i>Falco peregrinus</i>	Pilgrimsfalk	NT
<i>Falco rusticolus</i>	Jaktfalk	VU
<i>Gavia stellata</i>	Smålom	NT
<i>Haliaeetus albicilla</i>	Havsörn	NT
<i>Hydroprogne caspia</i>	Skräntärna	NT
<i>Limosa lapponica</i>	Myrspov	VU
<i>Linaria flavirostris</i>	Vinterhämpling	VU
<i>Melanitta fusca</i>	Svärta	NT
<i>Numenius arquata</i>	Storspov	NT
<i>Phoenicurus ochruros</i>	Svart röstjärt	NT
<i>Stercorarius parasiticus</i>	Kustlabb	NT
<i>Sternula albifrons</i>	Småtärna	VU
<i>Sturnus vulgaris</i>	Stare	VU
<i>Thalasseus sandvicensis</i>	Kentsk tärna	VU

Aktuella arters hotkategorier enligt den svenska rödlistan 2015.